

RAYMUND LULLUS, *Kniha o Příteli a Miláčkovi*

Text ke skriptům o Raymundu Lullovi pro Institut františkánských studií. Úvod s prologem z italštiny přeložil Petr Regalát Beneš OFM;¹ překlad veršů je od Sigismunda Boušky, jak je otištěn v časopise Souvislosti 4/2003, 43-50. Z důvodu převzetí překladu veršů se někdy vyskytují terminologické rozdíly oproti skriptům.

Úvod - Jak Blanquerna poustevník učinil *Knihu o Příteli a Miláčkovi*

Stalo se jednoho dne, že poustevník – když byl v Římě, jak jsme dříve řekli – šel navštívit poustevníky a osoby, které žily v klauzuře, a viděl, že pro některé věci měli mnoho pokušení, protože neuměli najít způsob, který by více odpovídal jejich životu. Rozhodl se tedy, že půjde a navštíví poustevníka Blanquerna, aby mu napsal knihu o životě poustevníka, kterou by mohl zachovat kontemplaci a zbožnost poustevníků. A jednoho dne, právě když se Blanquerna modlil, poustevník přišel do jeho cely a prosil ho, aby udělal knihu. Blanquerna dlouho rozjímal, na jaké téma a jakým způsobem by tu knihu udělal.

A zatímco byl ponořen do těchto myšlenek, vůle ho pohnula, aby hluboce adoroval a kontemploval Boha, aby mu v modlitbě ukázal způsob a téma, na které udělat knihu. Když se v pláči klaněl Bohu, který povznesl jeho duši, na pokraj sil, na vrchol kontemplace, Blanquerna vnímal, že je přenesen mimo sebe velkou horlivostí a láskou, kterou cítil, a pochopil, že síla lásky nesleduje určitý ohraničený způsob, když Přítel velmi miluje svého Miláčka. Proto se Blanquerna rozhodl udělat *Knihu o Příteli a Miláčkovi*, v níž Přítel byl věrný a zbožný křesťan a Miláček byl Bůh.

Zatímco tak Blanquerna rozjímal, vzpomněl si, že jednou, když byl papežem, jeden saracén mu řekl, že jsou mezi nimi zbožní lidé, z nichž někteří, nazývaní „*sufis*“, jsou ve velké vážnosti a slovy lásky a krátkými myšlenkami pomáhají být zbožnějšími. A ta slova potřebují být vysvětlena, aby rozumové poznání vystoupilo do výše a toto povznesení zvýšilo zbožnost a zapálilo vůli. Když to Blanquerna zvážil, předsevzal si, že udělá knihu takto, a řekl poustevníkovi, aby se vrátil do Říma, neboť mu prostřednictvím jáhna velmi brzy pošle *Knihu*, s níž bude moci rozmnožit horlivost a zbožnost poustevníků a zapálit je láskou k Bohu, jak to bylo jeho přáním.

Prolog

Blanquerna se modlil a rozjímal tak, že kontemploval Boha a jeho ctnosti. A když končil modlitbu, napsal to, jak kontemploval Boha. A tak to dělal každý den a dával své modlitbě nové motivy, aby mohl napsat *Knihu o Příteli a Miláčkovi* v mnoha různých a krátkých částech, aby mohla duše v krátkém čase rozjímat o mnoha z nich.

V Božím požehnání začal Blanquerna knihu a rozdělil ji do tolika veršů, kolik je dnů v roce. A každý verš je dostatečný ke kontemplaci Boha po celý den, podle *Umění Knihy kontemplace*.

- o 0 0 0 o -

KNIHA O PŘÍTELI A MILÁČKOVÍ

1. Tázal se přítel miláčka, není-li v něm žádná věc zbylá k milování: a miláček odpověděl, že čím by se láska přítelova mohla rozmnožiti, jest milování.
2. Cesty, na kterých přítel hledá svého miláčka, jsou dlouhé a nebezpečné, obydlené úvahami, vzdechy a slzami a osvětlené láskou.
3. Smluvili se mnozí milenci, že budou milovati jediného miláčka, jenž je všechny zahrnul projevy své lásky; a každý měl za poklad svého miláčka a své myšlenky příjemné, pro které snášeli líbezná protiventství.
7. Tázal se miláček přítele: Nevzpomínáš na žádnou věc, kterou jsem tě odměnil, proč bys mě chtěl milovati? Odpověděl: Ano, proto, že mezi utrpeními a radostmi, jež mi dáváš, nečiním rozdílu.
8. Řekni, příteli, řekl miláček, budeš trpělivým, zdvojnásobím-li tvé trýzně? Odpověděl přítel: Ano, miláčku, jakmile zdvojnásobíš mou lásku.
11. Příteli pošetilá, proč ničíš své tělo a mrháš své peníze a spouštíš rozkoše tohoto světa a chodíš opovržen mezi národy? Odpověděl: Abych si vážil odměn svého miláčka, jenž od více lidí jest nemilován a nectěn nežli ctěn a milován.
12. Rci, šílený láskou, která věc jest viditelnější, zdali miláček ve příteli, čili přítel v miláčku? Odpověděl a řekl, že miláček jest viděn ve projevech lásky a přítel ve vzdycháních, pláči, strastech a bolestech.
13. Hledal přítel někoho, kdo by vyprávěl jeho miláčku, kterak pro lásku svou veliké strasti snáší a zmírá; i našel svého miláčka, jak četl ve knize, kde napsány byly všechny mdloby, jež mu láska k miláčku způsobila, i všecka zalíbení, jež měl v ní.
14. Přivezla Naše Paní syna svého přítele, aby zulíbal jeho, a vypsál ve své knize ctnosti Naší Paní.
16. Uprostřed bázně a naděje vystavěla si obydlí láska, živa jsouc myšlenkami a umírajíc zapomínáním, pokud základy jsou na rozkoších tohoto světa.
17. Hádání bylo mezi očima a pamětí přítele, neboť oči říkaly, že je lepší věcí viděti miláčka než vzpomínati na něho. A paměť řekla, že vzpomínkou vstoupá vláha do očí a srdce se rozplamení láskou.
18. Ptal se přítel rozumu a vůle, kdo z nich je bližší jeho miláčku; i vyběhly oba a byl rozum dříve u svého miláčka než vůle.
19. Svářili se přítel a miláček, i viděl to jiný přítel, jenž plakal tak dlouho, až nastal mír a svornost mezi miláčkem a přítelem.
20. Vzdechy a slzy přišly před soud miláčka a tázaly se ho, od koho cítí se býti silněji milován. Rozsoudil miláček; že vzdechy jsou bližší lásce a slzy očím.
21. Přišel se přítel napít ze studánky, kde ti, kteří nemilují, zamilují se, když se zní napili, a zdvojnásobí své stesky, I přišel miláček napít se ze studánky, k tomu ještě zdvojnásobil jeho stesky.
22. Rozstonal se přítel i myslil na něho miláček: zásluhou ho živil a láskou ho napájel, trpělivostí ho přikrýval, pokorou ho šatil a pravdou ho léčil.

23. Tázali se přítele, kde by jeho miláček byl. Odpověděl: Vizte ho v domě vznešenějším než všechny ostatní stvořené vznešenosti, vizte ho v mé lásce a v mých touhách a v mých slzách.

24. Řekli ku příteli: Odkud přicházíš? Odpověděl: Jdu od svého miláčka. - Kam jdeš? - Jdu ku svému miláčku. - Kdy se vrátíš? - Zůstanu u svého miláčka. - Jak dlouho zůstaneš u svého miláčka? - Tak dlouho, pokud v něm budou moje myšlenky.

25. Opěvali ptáci zoru, i probudil se miláček, který jest zorou a ptáci skončili svůj zpěv, a přítel zemřel za miláčka v zoře.

27. Snil přítel, že tuze se trápil, hledaje svého miláčka, a měl strach, že zapomene miláčka svého. I plakal, aby neusnul a nezmlizel miláček jeho z jeho vzpomínky.

28. Setkali se přítel a miláček, a řekl miláček ku příteli: Není třeba, abys se mnou mluvil, ale dej mi znamení očima svýma, jež jsou slovy srdci mému, pokud ti dávám, zač mě prosíš.

33. Hledal přítel oddanost po horách i rovinách, aby viděl, zdali se slouží jeho miláčkovi; i našel lhostejnost na každém tom místě. A proto kopal v zemi a pátral, zda by nenalezl tam vyplnění více nežli na zemi, kde je lhostejnost k oddanosti.

34. Rci, ptáku, který z lásky zpíváš, mému miláčku, proč mě trápí láskou, když mě byl přijal za svého služebníka? Odpověděl pták: Kdybys nesnášel trýzně lásky; čím bys miloval svého miláčka?

35. Šel přítel zamyšlen po cestách svého miláčka i klopýtl a padl do trní, které se mu zdálo být kvítím a lůžkem lásky.

38. Tázali se přítele, proč jest jeho miláček slavným. Odpověděl: Poněvadž sám jest slávou. Řekli mu: Proč je mocným? Odpověď: Poněvadž jest mocí. - Proč pak jest moudrým? - Poněvadž jest moudrostí. - A proč je milostným? - Protože je milostí.

45. Toužil přítel po samotě, i odešel, aby byl zcela sám, aby tak měl společnost svého miláčka, bez něhož sám jsa mezi lidmi.

46. Byl přítel zcela sám ve stínu krásného stromu. Šli lidé kolem toho místa a ptali se ho, proč zůstal sám. A přítel odpověděl, že osamotněl, jakmile je spatřil a uslyšel, a že dříve byl ve společnosti svého miláčka.

53. Řekl přítel k miláčkovi: Nikdy jsem neprchl ani se neodloučil od tvé lásky, jakmile jsem Tě poznal, neboť v tobě, skrze tebe a s tebou byl jsem tam, kde jsem byl. Odpověděl miláček: Ani já, od té doby, co jsi mě poznal a si zamiloval, nezapomněl jsem na tebe, aniž kdy dopustil jsem se proti tobě klamu nebo přestoupení.

54. Chodil přítel po městě tak jako šílený, zpívaje o svém miláčku a ptali se ho lidé, zda nepozbyl smyslů? Odpověděl, že jeho miláček vzal mu jeho vůli a on že mu dal svůj rozum; a proto zbyla mu pouze paměť, aby vzpomínal na svého miláčka.

57. Tázali se přítele: Jaká jsou všechna tvoje bohatství? Odpověděl: Chudoba, již snášim pro miláčka svého. - A jaký je tvůj odpočinek? - Zemdení, jež mi dává láska. - A kdo je tvým lékařem? - Důvěra, kterou mám ve svého miláčka. - A kdo je tvým učitelem? Odpověděl a řekl: Jenom svědectví, jež vydávají tvorové o svém miláčku.

59. Chodil přítel touže po svém miláčku, i setkal se s dvěma přáteli, kteří s láskou a pláčem se zdravili, objímali a líbali. I omdlel přítel, tak silně mu připomněli ti dva přátelé jeho miláčka.

62. Řekni, šílený, co bys učinil, kdyby ti miláček tvůj odňal svoji lásku? Odpověděl a řekl, že by miloval, aby nezemřel, neboť je jisto, že neláska je smrt a láska, je život.

64. Řekl přítel svému miláčku, aby mu zaplatil za ten čas, po který mu byl sloužil. Spočetl miláček myšlenky a žádosti a slzy i nebezpečnosti a strasti, jež byl snášel přítel jeho pro svého miláčka. I připojil miláček k tomuto účtu věčnou blaženost a dal se sám jako výplatu svému příteli.

68. Přemýšlel přítel široce a dlouze o velikosti a trvání svého miláčka a nenalezl v tom ani počátku, ani středu ani konce. I řekl miláček: Co to měříš, blázínku? Odpověděl: Měřím největší s nejmenším, a plnost se slabostí, a nekonečnost s mnohostí, a věčnost s počátkem, za tou příčinou, aby trpělivost, víra, milost a naděje byly tím silnějšími v mé paměti.

76. Tajemství lásky bez projevení působí muka a mdlobu: a projevení lásky působí bázeň s horlivostí. A tak na každý způsob přítel zemdlívá.

78. Volal přítel hlasitě na lidi a řekl, že láska jim nařizuje, aby milovali v chodě i v sedě, bdíce i spíce, mluvíce i mlčíce, kupující i prodávající, smějící se i teskníce, při zisku i ztrátě, v rozkoši i trudu; a cokoli by činili, aby při všem milovali, poněvadž od lásky k tomu rozkaz dostali.

84. Hledal přítel svého miláčka, a našel člověka, který umíral bez lásky; i řekl, že velikou škodou jest pro člověka, umírá-li na jakoukoli smrt bez lásky. A proto řekl přítel umírajícímu: Pověz, proč umíráš bez lásky? Odpověděl: Protože bez lásky jsem žil.

86. Tesknil přítel a smutnil pro nadmíru svých myšlenek. I poslav, prosil svého miláčka, aby mu poslal knihu, v níž by napsány byly skutky jeho, aby mu tím dal nějaký lék. Miláček poslal tuto knihu svému příteli a zdvojnásobil příteli jeho strasti a stesky.

90. Zpodobil se miláček svému příteli v rudých a nových šatech; i rozejpal paže své, aby ho objal a naklonil svou hlavu, aby mu polibek dal, a zůstal ve výši, aby ho mohl nalézt.

97. Světlo světnice miláčkovy osvětlilo světnici přítelovu, aby z ní vypudilo temnosti a naplnilo ji líbezností a milostným zemdlením, a zadumáním. A přítel vyházel ze světničky své všechny věci, aby tam uložil svého miláčka.

98. Ptali se přítele, jaký znak udělal jeho miláček na jeho korouhvi? Odpověděl, že mrtvého člověka. Řekli mu, proč udělal takový znak? Odpověděl: Poněvadž byl člověkem mrtvým, ukřižovaným, a poněvadž ti, kdo chlubí se býti Jeho milenci, jej následující jsou jeho obrazem.

113. Potkali se přítel a miláček a jejich objetí a polibky i pláč a slzy byly svědky toho setkání. I tázal se miláček přítele na jeho zdraví a přítel byl pln rozpaků ve přítomnosti svého miláčka.

135. Šel se přítel bít pro čest svého miláčka a vedl ve své četi víru, naději a lásku, spravedlnost, opatrnost, statečnost a mírnost, aby přemohl nepřátele svého miláčka. A byl by býval přemožen přítel, kdyby mu byl nepomáhal miláček jeho tím, že mu naznačoval své vznešenosti.

138. Přítel byl vyslancem svého miláčka ku knížatům křesťanským a pohanským, aby jim ukázal Umění a Počátky poznání a milování miláčka.

149. Káral přítel křesťany, že nekladou jméno jeho miláčka Ježíše Krista v čele svých listů, aby mu tak vzdávali čest, kterou Saraceni vzdávají Mohamedovi, jenž byl člověk podvodník, jemuž vzdávají čest, neboť ho jmenují nejprve ve svých listech.

162. Zachtělo se příteli odejít do cizí země, aby oslavoval svého miláčka a chtěl se znepodobnit, aby nebyl zajat na cestě; ale nemohl více zatajit slzy svých očí, ani vyhublé tahy svojí tváře a zlatistou

barvu, ani srdce svého nářky, myšlenky, vzdechy, smutek a zemdení. A proto byl zajat na cestě a svázán a mučen od nepřátel svého miláčka.

210. Tázali se přítele, má-li jeho miláček nedostatek v nějakých věcech. Odvětil, že ano: nedostatek milenců a ctitelů, by ctili jeho přednosti.

211. Ranil miláček srdce svého přítele pruty lásky, by ho přivedl k milování stromu, z něhož miláček lámal pruty, jimiž bil své milence; na tom stromě pak podstoupil smrt a muky a potupy, by navrátil lásce ty milence, jež byly ztratila.

235. Povídal přítel, že věda vlitá pochází z vůle, modlitby a zbožnosti, a věda nabytá, že pochází ze studování a rozumu. A odtud jest otázka, která věda jest přístupnější příteli, která příjemnější, i která větší ve příteli?

240. Řekni, šílený, co je samota? Odpověděl: Útěcha a společenství přítele a miláčka. - A co je útěcha a společenství? Odpověděl: Samota jsoucí v srdci přítelově, který nevzpomíná více na nic než na svého miláčka.

249. Nad láskou velmi vysoko byl miláček a pod láskou velmi hluboko byl přítel; a láska, která byla uprostřed, působila, že sestupoval miláček ku příteli a že vystupoval přítel k miláčkoví. A z tohoto sestupování a vystupování zrodila se a počátek vzala láska, pro kterou omdlévá přítel a souží se miláčkoví.

250. Na pravici lásky jest miláček a přítel je na levici, a proto nemůže přítel dojít ku svému miláčku, aby nešel skrze lásku. Před láskou je miláček a za miláčkem je přítel; a proto přítel nemůže dojít k lásce, leda že prošly jeho myšlenky a touhy skrze miláčka.

251. Oblékl se miláček do látky, do níž byl oblečen jeho přítel, aby se stal jeho společníkem ve slávě věčné. A proto si přál přítel každého dne červené šaty, aby se látka více podobala šatům jeho miláčka.

252. Řekni, šílený, co dělal tvůj miláček, dříve než byl svět? Odpověděl: Bylo nutno, aby byl v rozličných vlastnostech věčných, osobních a nekonečných, v nichž jsou přítel a miláček.

259. Viděl přítel v čísle jedna a tři větší shodu než v jiném čísle nějakém, poněvadž všeliký tvar tělesný přichází z nebytí do bytí skrze svrchu řečené číslo. A proto díval se přítel na jednotu a trojici svého miláčka jako na největší shodu čísla.

271. Přítel pil lásku ve studánce svého miláčka, v níž miláček byl nohy příteli svému, který mnohokrát zapomenul a nevážil si jeho dokonalosti; proč je svět v nedostatku.

275. Pověz, šílený láskou, kterak víš, že víra katolická jest pravou, a že víra židovská a saracénská jest falešná a bludná? Odpověděl: Z deseti podmínek Knihy o pohanu a třech mudrcích.

280. Pověz, láskou šílený, viděl, viděl jsi člověka bláznivého? Odpověděl, že viděl jednoho biskupa, který měl na svém stole mnoho pohárů a mnoho mis a nožů stříbrných, a měl ve svém pokoji mnoho šatu a veliké lůžko, a ve svých pokladnách mnoho peněz; ale ve bráně svého paláce málo chudých.

282. Vešel jednou přítel do kláštera řeholníků, i ptali se ho, je-li řeholníkem? Odpověděl: Ano, mého miláčka. - Jakou řeholi zachováváš? Odvětil: Mého miláčka. - Komu jsi slib skládal? Řekl: Mému miláčku. - Máš vůli nějakou? Odpověděl: Ne, neboť ji má můj miláček. - Přidal jsi něco k řeholi svého miláčka? Odpověděl, že co je dokonalým, nemá potřebí přídavku. Ale, proč pak vy, řekl jim přítel, když jste řeholníky, nejmenujete se dle mého miláčka? Proč, majíce jméno jiných, zmenšujete tím lásku? A slyšíce hlas jiného, neslyšíte pak miláčka?

291. Nařikal si přítel Pánu svému na svého miláčka, a miláčku svému na svého Pána: i povídali Pán a miláček: Kdopak nás to rozděluje, když jsme přec jedno a totéž? Odpovídal přítel a povídal, že úcta k Pánu a utrpení pro miláčka.

300. Pozoroval přítel duhu a zjevila se mu ve třech barvách, i řekl: Podivuhodné rozlišení třech, a ty tři společné jediná věc! A kterak by se to jevilo, kdyby to samo v sobě nebylo pravdou?

324. Ucítil přítel vůni květin a vzpomněl se na zápach bohatého lakomce, starého rozmařilce a pyšného hlupáka. Ochutnal přítel cukrovinky a pochopil hořkosti časného majetku i příchodu i odchodu z tohoto světa. Pocítil přítel radosti časné a rozum pochopil kratičké trvání tohoto světa ustavičné muky, k nimž příležitostí jsou rozkoše, jež na tomto světě jsou příjemnými.

343. Bohosloví a Filosofie, Lékařství a Právo potkali přítele, který se jich nejprve tázal, zdali viděli jeho miláčka. Bohosloví plakalo, Filosofie se bála, Lékařství a právo radovaly se. I jest otázka, co znamenalo každé z těchto čtyř znamení pro přítele, jenž šel hledat miláčka svého.

344. Úzkostlivě a plačky chodil přítel hledat svého miláčka po cestě smyslové i po stezce rozumové. I jest otázka, na kterou z těchto dvou pěšin vstoupil dříve, mezitím, co hledal miláčka svého, jakož i na které miláček se zjevil jasněji svému příteli?

351. Pohlížel přítel jednoho dne na východ a západ, na poledne a hvězdu severní, i poznal znamení svého miláčka. A proto dal vyřezati to znamení a na každý z jeho čtyř konců zasadit drahokam, stejně planoucí jako slunce: a každé chvíle nosíval to znamení na sobě, jež mu připomínalo pravdu.

363. Opojoval se přítel vínem, že připomínal si, chápal a miloval miláčka. A toto víno rozřeďoval miláček pláčem a slzami svého přítele.

366. Řekni, šílený, co je tento svět? Odpověděl: Vězení služebníků, milujících mého miláčka. - A kdo je sází do vězení? - Odpověděl: Svědomí, láska, bázeň, odříkání a zkroušenost a společnost ničemných lidí; a jest namáháním bez odměny, jež čeká trest. - A kdo je vyprošťuje? - Milosrdenství, zbožnost, spravedlnost. - A kde je umístí? - U věčné blaženosti, kde pravých milenců jest věčná společnost, chválící patřičně bez konce, dobrořečící a velebíci miláčka, jemuž buď vzdávána po všechem čas chvála, čest a sláva na celém světě.

- o 0 0 0 o -

Ježto Blanquerna chtěl pojednati o knize *Art de Contemplacio* (Umění v rozjímání), proto chtěl skončiti knihu o příteli a miláčku, kteráž jest dokonána ku slávě a chvále našeho Pána Boha.